

Lūkojot ļaudis, kuri veidojuši Lielaucē vēsturi

Aizvadīto sestdien Lielaucē tautas namā tika atklāta ļoti interesanta foto izstāde – «Lielaucē ļaudis». Atklāšanas dienā tā bija pulcējusi ļoti kuplu interesentu pulku. Savukārt, kā «Zemgalei» atzina viens no izstādes iniciatoriem, vietējās nevalstiskās organizācijas «Lielaucē attīstībai» vadītājs IVARS BUŠMANIS, pēc informācijas izplatīšanas sociālajos tīklos izstāde raisījusi arī negaidītu rezonansi.

- Brīžiem man likās, ka Lielaucē vēsture interesē mani vienu, bet tagad ar prieku esmu konstatējis, ka tā nav. Ir prieks, ka redzu – daudzi no šodien atnākušajiem šajos fotoattēlos varēs ieraudzīt savus senčus vai radniekus, - atklājot ekspozīciju, sacīja izstādes iniciators. - Ja atceraties, pirms četriem gadiem šeit, tautas namā, uz sienas bija liels fotoattēls, kurā bija redzama Lielaucē baznīca. Neslēpšu, attēls nebija oriģināls, to es konstruēju ar «fotošopa» palīdzību.

Un tad atnāca Aivars Balodis un sacīja: klau, bet, re, kāda izskatījās Lielaucē baznīca! Un tad man radās loģisks jautājums – kamdēļ es mēģināju izveidot šādu attēlu, ja bija oriģināla bilde? Un ja nu tādas ir vēl? Tā radās doma, ka varētu savākt, apkopot visas fotogrāfijas, kas ir saistītas ar Lielaucē vēsturi, lai tās glabājas biedrības «Lielaucē attīstībai» arhīvos, un pakāpeniski arī izlikt tās apskatei. Pamazām tas arī ir izdevies.

Vēlāk, kad atzīmējām pagasta simtgadi, apskatei izliktām attēlus, kuros Latvijas brīvvalsts laikos redzamas dažādas pagasta ēkas, kādas tās izskatījās tad un kādas ir tagad. Ja vēl ir saglabājušās.

Tā viss sākās, un pamazām process sevī vienkārši ievilkā. Sekoja dažādu Latvijas valsts arhīvu, muzeju krājumu izpēte. Mērķis jau bija savākt visus iespējamus fotomateriālus, kas saglabājušies par Lielaucē.

Aicināju ar saviem arhīviem dalīties arī iedzīvotājus. Atklājās interesanta lieta: faktiski tikai trīs vai četriem no uzrunātajiem bijušajā Lielaucē teritorijā ir dzīvojuši arī senči, no kuriem saglabājušās arī kādas fotogrāfijas, daudzi no šejieniešiem ir ienācēji. Jāpiebilst, ka nevienam jau arī publiski līdz šim nav rādītas privātos albumos sameklētās dzimtu fotogrāfijas.

Interesanti, ka, popularizējot ideju sociālajos tīklos, atsaucās arī ļaudis, kuri Lielaucē nemaz nedzīvo, bet kuru senči nākuši no šejienes. Par Lielaucē viņi zina tikai tik daudz, ka šeit atdusas viņu vecvecvecāki. Uz Lielaucē viņi atbrauc vien tamdēļ, lai sakoptu piederīgo atdusas vietas.

Ja runājam tieši par šodien aplūkojamu izstādi, tad redzamās fotogrāfijas nākušas no Aivara Baloža, Rītas Balodes, Viļņa Reisa, Līgas Stīveres, Intas Vecvagares un arī Gunitas Ebertes albumiem. Jāatzīmē arī vērtīgais Gunta Bergmaņa devums, kas gan pie manis nonāca mazliet par vēlu, tamdēļ viņa atvēlētie fotoattēli, kur iemūžināta, piemēram, linu vāks-

na vai «Jaunģerīņu» brašie rumaki, kas esot bijuši visskaistākie apkaimē, izstādē nav aplūkojami.

Nākamajos gados turpinājam apzināt Lielaucē vēsturi, kas iemūžināta fotogrāfijās. Kā jau bildu, pirmā bija veltīta Lielaucē muižai, otrajā apkopojām visas iemūžinātās pagasta ēkas, tagad ir Lielaucē ļaudis. Nākamgad iecerēts izstādīt saglabājušos un apkopotos Lielaucē baznīcas attēlus – tādus, kuros ēka redzama gan no ārpuses, gan iekšpusē.

Es sacīšu tā: iniciatīva, kas sākumā šķita vien tāda neliela, pavisam negaidīti ir sasniegusi patiešām negaidītus apmērus. Šajā izstādē aplūkojam vien 27 fotogrāfijas, kas pārvērstas lielformāta darbos (kopumā gan tādu ir 30), bet manos krājumos to ir daudz, daudz vairāk.

Šīs izstādes mērķis bija parādīt tieši Lielaucē ļaužu ikdienas dzīvi, sadzīvi, mirkļus, kas iemūžināti tepat, uz vietas. Bet tajā pašā laikā manā rīcībā ir nonākuši foto, kuros lielaucēnieki iemūžināti fotosalonos pie profesionāliem fotogrāfiem. Nenoliedzami, arī tā ir bagātība, vēstures liecība, kas jāizmanto. Tā mums šīs vēsturisko bilžu seriāls ir «ievilcies» un turpinās. Un man ir prieks, ka cilvēkiem tas patīk, - sarunā ar «Zemgali» sacīja biedrības vadītājs.

Karogs, kas glabāts gadu desmitiem

Simboliski, ka valsts svētku priekšvakarā izstādes atklāšana notika līdzās Intas Vecvagares dāvātajam fotoattēlam, kurā attēlots mirklis no labības vākšanas pērnā gadsimta 30. gados, kā arī Latvijas karogam, ko savulaik sev līdzī no Lielaucē uz Vāciju 1944. gadā, dodoties bēgļu gaitās, paņēma lielaucēnieki Anna un Kārlis Dārziņi, kas ir Intas Vecvagares senči. Saime Latvijā atgriezās tikai pēc neatkarības atjaunošanas un šobrīd jau abi atdusas Lielaucē kapsētā.

Iespējams, nepelnīti piemirsts novadnieks

Cilvēki ar lielu interesi aplūkoja izstādītos fotoattēlus. Daudzi bilda, ka atpazinuši paziņu vai pat savus senčus. Bija izveidotas nosacītas «pieturvietas», pie kuriem interesentiem tika izstāstīti fotoattēlu stāsti.

Piemēram, pirmā no tām bija veltīta lielaucēniekam Oskaram Dankeram – iespējams, nepelnīti piemirstam novadniekam, kurš

dzimis Lielaucē pagasta «Cīruļu» mājās (ja runā, izmantojot mūsdienu lokāciju, tās atradās netālu no Ražotājiem) un bija aktīvs Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieks. Viņš Latvijas armiju kaujās veda pēc Oskara Kalpaka un 1919. gada novembrī vadījis cīņas pret bermontiešiem pie Liepājas. Jau, būdams Latvijas armijas ģenerālis, vadīja Zemgales, vēlāk Kurzemes divīziju un par nopelniem Latvijas valsts labā saņēmis 2. un 3. šķiras Latvijas Lāčplēša Kara ordeņus un 1. un 2. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

- Mēs pēc trim nedēļām godināsim 2022. gada lielaucēniekus. Ja būtu tāda nominācija, Oskars Dankers būtu 20. gadsimta lielaucēnieks, - teica biedrības vadītājs.

Ivars Bušmanis pieļāva, ka Oskara Dankera vārds tiek mazāk minēts, jo savulaik, Latvijā ierodoties vācu karaspēkam, viņš bija tā rindās un teorētiski sadarbojās ar okupācijas spēkiem. Tiesa vēlāk, pēc kara beigām, jau notiekot nacistu un viņu potenciālo līdzgaitnieku darbības izvērtējumam, viņu neatzina par vainīgu nevienā no kara noziegumiem. Savu atlikušo mūžu Oskars Dankers gan pavadīja ārvalstīs.

- Vēl viens tāds aktīvs vīrs bija Indriķis Jurēvics, kurš te redzams daudzās fotogrāfijās, - viņš bija pirmais Lielaucē pagastvecis, vēlāk pagasta tiesas priekšsēdētājs. Viņš izveidoja Lielaucē krājaizdevu sabiedrību, Lielaucē patērētāju biedrību «Spars», bija sabiedriskās dzīves vadītājs, - stāstīja izstādes veidotājs.

Runājot par 1919. gada Brīvības cīņām, interesentiem bija arī iespēja aplūkot fotogrāfiju, kurā redzams piemineklis, kas veltīts Oskara Kalpaka bataljona pirmajai kaujai. Tāds Lielaucē ir arī šobaltdien, gan atjaunots. Iepriekš tam bijis nedaudz cits veidols, liecina fotoattēls.

Vēl viena interesanta vēstures liecība, kas iemūžināta attēlā, bija piemiņas plāksnes atklāšana 27 lielaucēniekiem (kopumā uz plāksnes gan bijis 30 vārdu, bet trīs no šiem ļaudīm nebija vietējie), kuri krita Neatkarības cīņās un kuru vārdi ar zelta burtiem bija iemūžināti uz baltās marmora plāksnes pie sienas Lielaucē baznīcā. Tās atklāšana notika 1938. gada 10. jūlijā. Diemžēl tās liktenis, laikiem un varām ejot, nav zināms.

Tūkstošiem saglabātu folkloras failu

Ziņās par kādreizējo Lielaucē pamatskolas, kurā pagājušā gadsimta 30. gados mācības notika līdz 6. klasei, ēku dalījās AIVARS BALODIS. Jāpiebilst, ka šis nams atradās ārpus tagadējā Lielaucē ciemata, jo esošā mūsdienu ciema teritorija tad bija muižas īpašums. Tagad gan par

Izstādes iniciators Ivars Bušmanis apmeklētājiem stāsta par fotoattēliem.

bijušo izglītības iestādes ēku liecina vien starp kopsaimniecības fermu drupām saglabājusies flīžu grīda. Namu esot nojaukuši, jo Otrā pasaules kara laikā tajā atradies vācu armijas hospitālis, zināja stāstīt Aivars Balodis. Tāda ēka taču nedrīkstēja pastāvēt... Tikai tad vietējā mācību iestāde tika pārceļta uz Lielaucē pils ēku, kur savulaik to likvidēja jau mūsdienu prasības un viena no administratīvi teritoriālajām reformām.

Bet, kas interesanti, - tolaik, 20. gadsimta 30. gados, skolotāja Herta Lūse organizēja skolēnu pierakstīt lielaucēnieku nostāstus, sakāmvārdus, tautasdziesmas, miklas, ticējumus, parašas un vēlāk visas burtnīcas nodeva Latviešu folkloras krātuvē. Tajā no Lielaucē atrodamas vismaz 1575 teksta vienības un 234 faili ar ieskenētām dažādu pierakstu lappusēm.

- Tā ir milzu bagātība, ko vēl tikai sākam apgūt un daļa no kuras skanēs Lielaucē folkloras vakarā 25. februārī, - sacīja Ivars Bušmanis.

Starp citu, izskanēja interesanta teorija: tautā iemīļotā un visiem pazīstamā tautas dziesmas «Tumša nakte, zaļa zāle», ko visi zinām, skanot izcilā latviešu komponista Emiļa Melngaiļa apdarē, «meldīja» savulaik esot dzirdēta tieši Lielaucē.

Cik Latvija gan patiesībā maza...

Gunita Eberte, kura ir lielaucēnieku Martinsonu un Pauļu dzimtu pēctece, todien uz Lielaucē bija atvedusi ne tikai garšīgu kļiņģeri, bet arī Latvijas Bankas grāmatu dāvinājumu Lielaucē bibliotēkai. Ivars Bušmanis viņas stāstījumu papildināja ar atziņu, cik gan patiesībā Latvija ir maza. Jo ļoti iespējams, ka viņa, kaut arī pats Ivars nav lielaucēnieks, senis savulaik ir šeit ticis ar Gunitas sencī.

- Gunitas sencis Žanis Pauls dzīvoja Lielaucē «Āmariņos» un bija ne tikai aizsargs, bet arī kalējs. Iespējams, ka viņš bija tas, kurš Atbrīvošanas cīņu laikā 1919. gada novembrī Lielaucē salaboja salūzušo ratu asi manam vectēvam Antonam Brūverim, kurš veda

lielgabalu sāviņus Latvijas armijai. Vismaz vectēvs, kurš nodzīvoja ļoti ilgu un skaistu mūžu un kuru biju atvedis uz Lielaucē, atcerējās pat grāvi ceļmalā, kur viņam toreiz gadijās šī nelaime, un to, kā meklējis vietējā kalēja palīdzību.

Vēl viena «pieturvieta» bija saistīta ar lauku darbiem, kas reiz notikuši Lielaucē. Lielu interesi raisīja tvaika kuļmašīnas jeb dāmpja, kā tos sauca tautā, attēli. Šīs iekārtas labības kulšanai ievada 19. un 20. gadsimta mijā no Vācijas un Anglijas. Tās darbināja Latvijas brīvvalsts visiecienītāko kuļmašīnu «Imanta».

Materiālu skaits tikai aug

Ar šo izstādi Lielaucē vēstures apzināšana noteikti nav beigusies. Vēl atklāšanas dienā auzciece Daina Jēkabsons turpat, pasākuma laikā, nodeva Ivaram Bušmanim 12 vecās pirmskara laika fotogrāfijas no Lielaucē «Ezerkrastiem» un «Dūnišiem».

- Savukārt svētdien izstādi apskatīt atbrauca fotogrāfs Eduards Kapša ar kundzi. Viņa vectēvs ir Alfrēds Velds, kurš bija muzikants tais laikos. Tās dienas vakarā man atsūtīja arī Lielaucē pūtēju orķestra bildi no 30-ajiem gadiem. Nu jau man, pieskaitot Dainas Jēkabsones un Gunta Bergmaņa dotās, ir tik daudz attēlu, ka varu vēl vienu izstādi uztaisīt, tikpat interesantu, - «Zemgalei» vakar sacīja Ivars Bušmanis.

Izstādi organizēja biedrība «Lielaucē attīstībai» ar Dobeles novada pašvaldības atbalstu, par kuras līdzekļiem tika izgatavotas lielformāta fotogrāfijas.

Izstāde būs atvērta līdz decembra vidum, to var apskatīt pagasta pārvaldes darba laikā.

Indra Cehanoviča
Autores foto

MAF

Mediju atbalsta fonds
Projektu finansē Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem
Par lappuses saturu atbild raksta autors